

Odnowienie doktoratu
prof. dr hab. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej
w dniu 25 maja 2009 r.

Jego Magnificencja Włodzimierz Nykiel, Rektor Uniwersytetu Łódzkiego podczas uroczystego posiedzenia Senatu UŁ, z okazji 64 rocznicy Uczelni Wyższej w Łodzi, przypomniał ważne postanowienie władz uczelni, dzięki któremu w dniu 25 maja 2009 roku mogło nastąpić odnowienie doktoratu Pani Profesor Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej.

Senat Uniwersytetu Łódzkiego „pragnąc docenić i wyróżnić tych, spośród doktorów UŁ, którzy w sposób szczególny zasłużyli się dla nauki lub kultury polskiej – ustanowił zwyczaj uroczystego odnawiania doktoratu. W ten sposób mogą zostać uhonorowane osoby, które przed pięćdziesięciu laty uzyskały w Uniwersytecie Łódzkim doktorat” (fragment wypowiedzi Jego Magnificencji Włodzimierza Nykiela). Poniżej pozwalam sobie przytoczyć – na prośbę Redakcji „Zeszytów Wiejskich” – tekst laudacji, który wygłosiłam jako promotor odnowionego doktoratu.

Magnificencjo,
Wysoki Senacie,
Panie Dziekanie
Wielce Czcigodna Pani Profesor,
Wielce Szanowni Państwo,

Mam zaszczyt w imieniu wspólnoty akademickiej naszego Uniwersytetu wyrazić uznanie Pani Profesor Bronisławie Kopczyńskiej-Jaworskiej, z okazji odnowienia Jej doktoratu, obronionego w naszej uczelni pięćdziesiąt lat temu.

Dla wielu z nas, zebranych na tej uroczystości – dostojnych gości, uczniów i przyjaciół – ale też całego środowiska etnologicznego to ważne wydarzenie.

Oto Pani Profesor Bronisława Kopczyńska-Jaworska, absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego z roku 1948, od początku związana z Katedrą Etnografii, której przewodziła w latach 1970-1994 – jako jej kierownik – i z którą zawsze łączyły Ją bliskie związki, dzisiaj powraca w mury macierzystej uczelni, aby odebrać najwyższe wyróżnienie, którym Uniwersytet może obdarzyć swojego doktora.

Zaszczyt to dla mnie tym większy, że doktorat Pani Profesor zatytułowany „Pasterstwo wysokogórskie i szalaństwo w Tatrach”, był podjęty w związku z naczelną problematyką ośrodka łódzkiego, którego podwaliny kładła Profesor Kazimiera Zawistowicz-Adamska, nasza wspólna Mistrzyni.

Nie będę nawet próbowała dokonać pełnej prezentacji bogatego dorobku Doktorantki. Wyakcentuję to, co w twórczych osiągnięciach stało się najbardziej cenne, mobilizujące oraz inspirujące.

Warto przypomnieć, że Doktorantka urodziła się 1 maja 1924 roku w Poznaniu. Po maturze zdanej na tajnych kompletach w Warszawie w roku 1943, tuż

po zakończeniu wojny, rozpoczęła, we wrześniu 1945 roku, studia etnograficzne na Uniwersytecie Łódzkim, łącząc je z pracą bibliotekarza w naszej Uczelni.

W roku 1948 uzyskała stopień magistra filozofii w zakresie etnografii z etnologią na podstawie pracy „Gospodarka pasterska w Beskidzie Śląskim” napisanej pod kierunkiem Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej – twórczyni łódzkiej szkoły etnograficznej i ówczesnego kierownika Katedry Etnografii naszego uniwersytetu.

Zawodowe więzi z Katedrą Etnografii podlegały ewolucji równolegle z osiąganymi przez Profesor Bronisławę Kopczyńską-Jaworską stanowiskami – poczynając od asystenta, adiunkta (1956) przez docenta (1967), profesora nadzwyczajnego (1980) do profesora zwyczajnego (1990).

W latach 1970-1994 Pani Profesor kierowała Katedrą Etnografii, a kolejno Etnologii UŁ, ze wszystkimi tego dobrodziejstwami dla młodego pokolenia etnologów. Wypromowała 150 magistrów etnografii i etnologii. Pod Jej kierunkiem 11 osób uzyskało tytuły doktora nauk humanistycznych.

Wróćmy jednak do głównego powodu dzisiejszej uroczystości, która jest radością przede wszystkim łódzkich etnologów. Jej praca doktorska nie była zadaniem łatwym, bowiem luki w badaniach i raczej fragmentaryczne wiadomości w literaturze w tamtym czasie wymagały wysiłku prawdziwie pionierskiego, aby w wyczerpujący sposób opracować gospodarcze i społeczne podstawy pasterstwa i stworzyć ramy teoretyczne i metodologiczne do badań porównawczych, które wykroczyły poza teren Podhala.

Wierne wypełnienie głównego założenia badań, jakie wpisywało się w ówczesną problematykę łódzkiej etnologii, a więc różnych postaci zrzeszeń gospodarczych, poprzez szukanie typowych i odmiennych lokalnie organizacji pasterstwa, stworzyło, dzięki Doktorantce, szeroką panoramę późniejszych badań karpackich. Praca doktorska o podwójnym celu polegająca po pierwsze, na opisanu funkcjonowania zrzeszeń pasterskich jako jednej z form współdziałania gospodarczego w kulturach tradycyjnych, a po drugie, na rozpoznaniu roli gospodarczej i społecznej zrzeszeń w konkretnych wsiach, regionie i na terenie Karpat polskich – wniosła we wczesnym etapie kariery naukowej Doktorantki zasłużony wkład nie tylko w Jej własną biografię naukową, pomyślnie rozwijaną w kolejnym półwieczu, ale zwłaszcza w koordynację międzynarodowych badań porównawczych w ramach Międzynarodowej Komisji do Badania Kultury Ludowej Karpat i Bałkanów.

Atutem badań była możliwość szeroko zakrojonej pracy zespołowej w ramach tworzonej od podstaw placówki uniwersyteckiej w Łodzi. Rzetelność badań, które wymagały w tamtym czasie ogromnego wysiłku, przypominę, że zostały przebadane wszystkie czynne szałas w Tatrach, do dziś pozostaje niedoścignionym wzorem pracy terenowej. W rezultacie uzyskano bogaty materiał dokumentujący rolę gospodarki pasterskiej.

Trzeba przyznać, że był to znaczący wkład w europejskie badania regionalne.

Patrząc przez pryzmat późniejszej ewolucji dyscyplin etnologicznych mamy do czynienia z ważną pracą, która wkroczyła na pole rozwijanej z powodzeniem antropologii gospodarczej.

Doświadczenia metodyczne i metodologiczne zdobyte podczas pracy doktorskiej zaowocowały wyłonieniem się drugiego nurtu aktywności naukowej, zwieńczonej cenionym podręcznikiem pt. "Metodyka etnograficznych badań terenowych". W ten sposób kolejne dziedziny zainteresowań prowadziły do tego dzieła, które dojrzało jako umiłowane dziecko Czcigodnej Doktorantki. Mam na myśli kierowany przez Nią od roku 1971 Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej. Na podkreślenie zasługuje to, że zainicjowane przez Panią Profesor prace nad ogólnopolską bibliografią etnograficzną pojawiły się w internecie na początku 2007 roku i są nadal aktualizowane pod czujnym okiem pomysłodawcy projektu.

Trzeba w tym miejscu osobno wymienić szczególnie ważny nurt zainteresowań Doktorantki, który pięknie wpisuje się w Jej życiorys Łodzianki z wyboru, ale też rodzinnych tradycji. Mam na myśli badania kultury wielkiego miasta rozpoczęte przez Nią ponad ćwierć wieku temu, kontynuowane nadal. To dzięki nim otworzyła Ona przed młodymi badaczami ośrodka łódzkiego niezwykle obiecującą perspektywę, z powodzeniem nawiązując do światowych osiągnięć antropologii kulturowej.

W środowisku etnografów szeroko znana i ceniona jest aktywność organizacyjna Pani Profesor, co zostało potwierdzone przyznaniem Jej godności członka honorowego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego za wieloletnie przewodzenie Oddziałowi Łódzkiemu PTL, ale też zostało wyróżnione przyznaniem Jej funkcji Sekretarza Generalnego Towarzystwa w latach 1967-1976 i Prezesa Zarządu Głównego PTL od 1976 do 1979 roku.

Trudno odszukać ten zakres aktywności łódzkiego środowiska etnologicznego, w którym nie byłoby widać wiodącej roli Pani Profesor. Polscy etnografowie różnych pokoleń są Jej dłużnikami z racji – nieprzerwanej od półwiecza – niespożytej aktywności organizacyjnej, dydaktycznej i naukowej, którą realizowała reprezentując polską etnografię w krajowych i międzynarodowych organizacjach, by tylko wymienić członkostwo w Prezydium Komitetu Nauk Etnologicznych PAN, honorowe członkostwo w Polskim Towarzystwie Etnologii Miasta i Narodopisnej Społeczności. Jest Pani Profesor członkiem komisji Urban Anthropology, a także akredytowanej przy Radzie Europy w Strasburgu organizacji P.A.C.T (EUROETHNO). Spotkania tego międzynarodowego zespołu z sekretariatem w Paryżu zaowocowały Jej licznymi artykułami w tomach tematycznych publikowanymi we Francji, Niemczech, Słowacji, Słowenii, Danii, Szwecji i Stanach Zjednoczonych A.P.

Proszę pozwolić, że do szczerych gratulacji i serdecznych życzeń dodam – z powinności promotorskiej – przekonanie, że to co powiedziałam nie pozwala na żadną wątpliwość, co do zasadności wniosku o odnowienie doktoratu Czcigodnej i Szanownej Pani Profesor Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej. Ośmielę się też stwierdzić, że to uznanie dla Pani Profesor w docenieniu Jej zasług, jest wielkim świętem etnografów, ale też przyczyni się do pomnożenia chwały i sławy naszej Alma Mater, która tę godność dziś Jej nadaje.

Maria Wieruszewska-Adamczyk
Uniwersytet Łódzki

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Ziemiaństwo wobec industrializacji ziem polskich w XIX i XX wieku”

W dniach 5-6 listopada 2009 r. z inicjatywy Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Ziemiaństwo wobec industrializacji ziem polskich w XIX i XX wieku”. W dwudniowych obradach brało udział blisko dwieście osób (obok referentów, pracownicy Instytutu Historii i innych jednostek UŁ, studenci i doktoranci, a ponadto potomkowie ziemian z Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego). Podczas obrad wygłoszono aż 38 referatów, a ich autorzy reprezentowali kilkanaście ośrodków akademickich z kraju (Łódź, Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Kielce, Lublin, Olsztyn, Białystok, Zielona Góra, Siedlce, Pułtusk) i z Wilna, a także kilka muzeów (Wsi Kieleckiej, Wsi Radomskiej, Muzeum im. O. Kolberga w Przysusze, Historii Przemysłu w Opatówku) i PTZ Warszawa.

Referentów i gości powitał kierownik Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej prof. dr hab. Wiesław Puś. Następnie otwarcia konferencji dokonali przedstawiciele władz UŁ – prof. Czesław Różalski – prorektor UŁ, prof. Zbigniew Anusik – dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego i prof. Maria Nartonowicz-Kot – dyrektor Instytutu Historii.

Pierwszą część konferencji poprowadził dziekan Wydz. Filozoficzno-Historycznego prof. Zbigniew Anusik. Wygłoszono w niej cztery referaty, w tym dwa wprowadzające do dalszych obrad. Prof. W. Puś (Łódź) omówił zagadnienie industrializacji ziem polskich w historiografii a problem udziału ziemiaństwa w tym procesie w okresie zaborów. Z kolei prof. Wiesław Caban (Kielce) zaprezentował dotychczasowy stan badań nad udziałem ziemiaństwa Królestwa Polskiego doby przeduwłaszczeniowej w działaniach na rzecz rozwoju przemysłu. Referent podkreślił potrzebę rozwoju badań nad tą problematyką. Trzeci z referentów dr hab. Krzysztof Ślusarek (Kraków) swoje wystąpienie poświęcił udział